

Klíčové charakteristiky a hodnoty waldorfských škol ČR

Klíčové charakteristiky a hodnoty waldorfských škol nepředstavují standardy, ale stěžejní kvality, které se každá waldorfská škola snaží naplnit a reprezentovat. Slouží k základní orientaci v rozvoji a evaluaci školy. Zároveň jsou zásadní pro proces přidělování souhlasu k užívání ochranné známky "waldorf" a "Rudolf Steiner". V případě pochybností o směřování školy jsou vodítkem v procesu odebrání práva používání této ochranné známky.

Obsah

1 PEDAGOGIKA VYCHÁZEJÍCÍ Z ANTHROPOSOFIE	3
1.1 Poznání trojčlenného člověka	3
1.2 Respekt k vývojovým fázím dítěte	3
1.3 Od předškolního ke středoškolskému vzdělávání	3
2 VZDĚLÁVÁNÍ ROZVÍJEJÍCÍ LIDSTVÍ	4
2.1 Vzdělávání pro budoucnost	4
2.2 Výchova ke svobodě	4
2.3 Spiritualita a sociálnost	4
3 ŠKOLA PRO ZDRAVÝ VÝVOJ	5
3.1 Vyučování pro všechny smysly	5
3.2 Vyučování respektující zdravé rytmy	5
3.3 Rozvoj živého myšlení	5
4 UMĚNÍ VE VYUČOVÁNÍ A ŽIVOTĚ ŠKOLY	6
4.1 Umělecká a řemeslná tvorba	6
4.2 Uměním prochnuté prostředí	6
4.3 Obrazné vyučování	6
4.4 Vyučování jako umělecký proces	6
5 SPOLUPRÁCE MÍSTO KONKURENCE	7
5.1 Individualita respektující a respektovaná ve společenství	7
5.2 Aktivní vztah k okolí, přírodě, světu	7
5.3 Úspěch pro každého/Každý něco umí	7
5.4 Humor i vážnost	7
6 UČÍCÍ SE SPOLEČENSTVÍ	8
6.1 Samospráva	8
6.2 Spolupráce učitelů a rodičů	8
6.3 Společenství škol	8
6.4 Pedagogická konference jako srdce školy	8
7 NEZBYTNÉ PRVKY IDENTITY ŠKOLY	9
7.1 Epochové vyučování	9
7.2 Slovní a formativní hodnocení	9
7.3 Dva cizí jazyky od první třídy	9
7.4 Třídní učitel doprovázející vývoj dětí	9
7.5 Eurytmie	9
7.6 Vývojově oprávněná mediální výchova	9

1 PEDAGOGIKA VYCHÁZEJÍCÍ Z ANTHROPOSOFIE

Zdrojem metod a sociálních forem waldorfské pedagogiky je anthroposofie, duchovní věda Rudolfa Steinera. Při formulaci pedagogických cílů, volbě metod a sestavování učebního plánu vychází učitelky, učitelé, vychovatelky a vychovatelé z chápání člověka v jeho tělesné, duševní a spirituální konstituci s ohledem na specifické zákonitosti jeho vývoje.

1.1 Poznání trojčlenného člověka

Při pohledu na člověka pracujeme kromě tělesnosti také s konceptem jeho duševní a duchovní složky. Učením v pohybu, prožitku a při smysluplných praktických činnostech podněcujeme a posilujeme vůli dítěte. Oslovováním všech smyslů a vyučováním prochnutým uměním vyživujeme a obohacujeme jeho citový život. Při fenomenologickém pozorování, tvořivě orientovaných činnostech a rozmanité práci s příběhy a dalšími formami mluveného slova podporujeme rozvoj živého myšlení.

1.2 Respekt k vývojovým fázím dítěte

V anthroposoficky orientované vývojové psychologii nepohlížíme na dítě jako na malého dospělého, ale jako na postupně se rozvíjející lidskou bytost. V růstu a vývoji člověka nacházíme významné životní mezníky a charakteristická období s jedinečnou kvalitou a pedagogickými výzvami. Každá z těchto vývojových fází člověka má svá specifika a potřeby pro zdravý růst – od výchovy nápodobou malého dítěte, přes následování autority učitele až po nalézání cesty k autonomii v poznávání a mravním jednání.

1.3 Od předškolního ke středoškolskému vzdělávání

Waldorfská pedagogika je pedagogikou zaměřenou na podporu dětského vývoje, a proto je v úplné waldorfské škole dítě provázeno od útlého dětství až na práh samostatného dospělého života. Úplná waldorfská škola teprve tehdy, navazuje-li základní škola na mateřskou a mohou-li děti navázat střední waldorfskou školou.

2 VZDĚLÁVÁNÍ ROZVÍJEJÍCÍ LIDSTVÍ

2.1 Vzdělávání pro budoucnost

Nevíme, jaká budoucnost dítě ve světě čeká, pokud se nám však podaří inspirovat dítě, aby se stále rozvíjelo a objevovalo svoje lidství, identitu a duševní resilienci, tak právě tato kompetence může být pro dítě v životě klíčová. Stěžejní otázkou budoucnosti pro každého člověka bude, jak mohu žít naplněný život s vědomím sama sebe, jak využít svůj potenciál.

2.2 Výchova ke svobodě

Každé dítě má v sobě zárodek lidství a úkolem školy je podpořit, aby ho mohlo rozvinout. Cílem je podpořit vývoj dítěte v dospělého člověka, který je ve svém dalším životě svobodný a zodpovědný. Svobodný člověk je schopný být sám sebou a je vědomý si svého lidství. Základním východiskem pedagogiky je dítě a poznání jeho opravdových potřeb vedoucích k tomuto cíli.

2.3 Spiritualita a sociálnost

Waldorfská pedagogika navazuje na duchovní kořeny naší kultury a snaží se o duchovní obrodu lidské společnosti na základě utváření láskyplného vztahu mezi lidmi. Život ve společenství se opírá o rytmus tradičních křesťanských a dalších ročních svátků, které jsou cestou k zažívání vlastních kořenů i sebe sama. Zároveň ale poznáváním mýtických obrazů a základních rysů náboženského a filosofického myšlení jiných současných i historických kultur rozvíjí v dětech porozumění pro odlišné přístupy ke světu.

3 ŠKOLA PRO ZDRAVÝ VÝVOJ

3.1 Vyučování pro všechny smysly

Jak vnímání, tak samotná realizace umění se odehrává skrze smysly, jejichž zapojení do výchovy a vzdělávání je nezbytné pro zdravý vývoj člověka v reálném světě. Waldorfská škola se snaží o myslitelně široké zapojení různých smyslů, protože současný digitalizovaný svět se opírá zejména o zrak, případně sluch a další smysly (zejména ty spojené s vnímáním vlastní tělesnosti) zanedbává.

3.2 Vyučování respektující zdravé rytmy

Rytmus je základním projevem života. Každodenně jej zažíváme ve světě, který nás obklopuje – střídání dne a noci, ročních období a cyklů. Životem nás provází rytmus našeho srdce, nádechu a výdechu, spánku a bdění. Rytmus nám přináší pravidelnost. Posilující jistotu v měnícím se světě. Harmonizuje a ozdravuje jedince i společnost. Myslitelně rytmicky utvářené vyučování, rozvrh dne, týdne i roku je stěžejní charakteristikou waldorfské školy. Epochové vyučování je základním prvkem identity waldorfských škol.

3.3 Rozvoj živého myšlení

Základním trojkrokem poznávání světa je svět ve vyučování zažít, zvnitřnit, a nakonec pochopit. Veškerým vyučováním se snažíme rozvinout myšlení dítěte tak, aby zůstalo živé, radostně objevující a aby nesklouzlo k strojově mrtvému uvažování a odtažitému intelektualismu.

4 UMĚNÍ VE VYUČOVÁNÍ A ŽIVOTĚ ŠKOLY

Esenciálním prvkem waldorfské pedagogiky je umění ve všech jeho formách. Umění provází člověka od nepaměti. Je výrazem jeho vnímání světa. Toto vnímání se v jednotlivých kulturách odlišuje, ať už v čase, v jednotlivých dobách vývoje lidstva, či geograficky. Umělecká tvorba vždy byla doménou člověka, prostředkem vyjádření jeho duše a v současné době také stále více vyjádřením jeho individuality. Je úzce spojená s lidskou svobodou. Ve vyučování je umění důležitým prostředkem k podporování a udržení harmonicky působících životních sil dítěte. Tím do budoucna působíme na jeho celkové zdraví a rozvíjíme estetické cítění.

4.1 Umělecká a řemeslná tvorba

Vlastní umělecká a řemeslná tvorba harmonicky rozvíjí celou osobnost dítěte. Posiluje oblast citu, myšlení i schopnost jednat, je základem pozdějšího aktivního přístupu ke světu.

4.2 Uměním prodchnuté prostředí

Umělecky pojaté školní prostředí a činnosti přispívají k vyrovnanému duševnímu i tělesnému vývoji.

4.3 Obrazné vyučování

Živé a obrazné vyučování podporuje fantazii, díky které se později může rozvinout tvořivost a originální přístupy k řešení různých životních situací.

4.4 Vyučování jako umělecký proces

Učitel je tvůrcem a umělcem nejen v tradičním smyslu slova. Aby výuka dýchala a byla živá, musí učitel utvářet vyučování jako umělecké a originální dílo.

5 SPOLUPRÁCE MÍSTO KONKURENCE

Konkurence a soupeření bez ohledu na druhé nezakládá atmosféru podporující učení a rozvoj zdravé osobnosti dítěte. Je naopak zdrojem neproduktivního stresu. Proto waldorfská škola staví na atmosféře vzájemného respektu, podpory a spolupráce. Vyjadřuje se v nastavení učitelek a učitelů, vychovatelek a vychovatelů, projevuje se ve způsobu komunikace s rodiči a ve formách samosprávného vedení školy.

Základem pedagogické práce je vědomé budování vztahů nejen s dětmi samotnými, ale i mezi nimi navzájem a rozvíjení otevřeného, vnímavého vztahu dítěte a mladého člověka ke světu.

5.1 Individualita respektující a respektovaná ve společenství

Zdravé společenství vyrůstá ze vzájemného respektu každého jednotlivce. Dítě i dospělý mohou svým individuálním přínosem obohatit společenství pouze tehdy, jsou-li respektováni ostatními, a zároveň, usilují-li o to být respektující vůči celému společenství. To vytváří a prohlubuje vzájemnou důvěru a úctu mezi dětmi, učiteli i rodiči. Vybudování vztahu založeného na důvěře a úctě potřebuje čas. Proto třídní učitelé ideálně doprovází společenství třídy po celou dobu základní školní docházky, aby mohli dlouhodobě o zdravé vztahy v rámci společenství pečovat.

5.2 Aktivní vztah k okolí, přírodě, světu

Když ve vyučování v dětech probouzíme lásku, úctu a obdiv k okolnímu světu, budou mít v budoucnu vůli a touhu o svět okolo pečovat. Ve waldorfské škole se toto budování úctyplného vztahu ke světu projevuje již v upřednostnění přírodních materiálů v prostorách a ve vybavení školy, pokračuje péčí o zahradu či okolí školy, vycházkami a výlety i dlouhodobějšími pobyty v přírodě. Se světem se dítě nejvíce spojuje přes aktivní prožívání přírody a smysluplnou práci v ní na jedné straně, na straně druhé zážitky morálních obrazů, vzorových individuálních biografii a dalších podněcujících motivů při vyučování ve třídě.

5.3 Úspěch pro každého/Každý něco umí

Každé dítě je jedinečnou bytostí. Do života si nese vlohy, kterými může později obohatit celé společenství. Naším úkolem je pomoci dítěti hledat jeho vlohy a nadání, uvědomovat si jejich hodnotu a proměňovat je v individuální schopnosti a dovednosti. Každé dítě má právo být úspěšné.

5.4 Humor i vážnost

Laskavý humor přináší do školy lehkost s blahodárnými účinky na dětský vývoj, dotek se závažnými tématy přináší do života dětí hloubku, která podporuje empatický vztah ke světu a druhým lidem. Obojí se ve zdravém vyučování střídá jako nádech a výdech.

6 UČÍCÍ SE SPOLEČENSTVÍ

Ve škole se neučí jen děti, ale i dospělí. Školu, kde výuka je dýchající a živá, naplňuje tvůrčí svoboda spojená se zodpovědností dospělých, která se, mimo jiné, projevuje i ochotě pracovat sám na sobě a obohacovat se v rámci společenství učitelů a vychovatelů vzájemně zkušenostmi a společným vzděláváním.

6.1 Samospráva

Samospráva, samosprávné řízení a rozhodování podporují tvůrčí svobodu spojenou se zodpovědností. Klíčovým nástrojem je odpovědné delegování, díky němuž jsou nastaveny jednotlivé role specifikované v mapě školy. Společenství školy pak může dýchat volně a v řádu.

6.2 Spolupráce učitelů a rodičů

Učitelé, učitelky a rodiče se setkávají jako činní spolutvůrci života školy ve vzájemném respektu, vědomi si svých rolí ve školním společenství.

6.3 Společenství škol

Waldorfské školy v České republice tvoří spolupracující společenství, které pečuje o waldorfskou pedagogiku. Bez spolupráce s ostatními školami se waldorfská škola v rámci asociace nemůže zdravě rozvíjet. Výrazem fungující waldorfské školy je tedy i partnerský vztah k ostatním školám a zapojení se do činnosti hnutí

6.4 Pedagogická konference jako srdce školy

Společná práce kolegia v rámci každého týdne konané konference je základem pro posilování učitelských kompetencí. Výměna zkušeností ukazuje cestu společného vzdělávání i osobního rozvoje každého učitele.

7 NEZBYTNÉ PRVKY IDENTITY ŠKOLY

Existují jisté rysy podoby waldorfské školy, které představují jakési životně důležité orgány školního organismu. Bez nich, nebo bez věrohodného úsilí o jejich zavedení nelze školu považovat za waldorfskou.

7.1 EPOCHOVÉ VYUČOVÁNÍ

Epochové vyučování umožňuje rozvíjet a prohlubovat jedno téma po delší dobu, působí také blahodárně na tělesný a duševní vývoj dítěte.

7.2 SLOVNÍ A FORMATIVNÍ HODNOCENÍ

Namísto srovnávání dítěte s normou se ve waldorfské škole průběžně vyzdvihují individuální pokroky dítěte a popisem skutečnosti se podává zpětná vazba o jeho školním životě. K tomu učitelé a učitelky volí slova a obrazy přiměřené věku a vývojovým potřebám dítěte.

7.3 DVA CIZÍ JAZYKY OD PRVNÍ TŘÍDY

Vyučování cizím jazykům nepředstavuje ve waldorfské škole jen cestu ke schopnosti dorozumět se, jeho osvojení je chápáno jako významný podnět k rozvoji pružnosti duševního života. Každý jazyk je zároveň i jiným způsobem vztahování se ke světu, jeho ovládnutím získávají děti zároveň schopnost rozmanitějších přístupů ke skutečnosti.

7.4 TŘÍDNÍ UČITEL DOPROVÁZEJÍCÍ VÝVOJ DĚTÍ

V dnešním nestabilním, stále se měnícím světě, kdy i rodina často nepředstavuje pevný opěrný bod je osoba třídní učitelky či učitele zdrojem životní jistoty. Dlouhodobá znalost svěřených dětí a jejich školní biografie umožňuje pracovat ve vyučování napříč předměty i ročníky. Třídní učitelé vedou třídu tak dlouho, jak je to jen možné, ideálně do osmého ročníku.

7.5 EURYTMIE

Tato umělecká pohybová výchova patří k waldorfské škole od jejich počátků. Je základním pilířem podpory zdravého tělesného a duševního vývoje dětí.

7.6 VÝVOJOVĚ OPRÁVNĚNÁ MEDIÁLNÍ VÝCHOVA

Využívání médií by mělo vést k tomu, aby je člověk ovládal jako užitečný nástroj. Nemá-li se naopak stát ovládaným a závislým uživatelem snadno manipulovatelným mediálními algoritmy, musí dosáhnout jisté vývojové zralosti, podobně jako ji potřebujeme k řízení auta. Důležitou cestou k tomuto svéprávnému užívání digitálních médií je práce klasickými médii jako písmo a tištěný text.

Dokument schválený Radou Asociace waldorfských škol ČR v Litoměřicích 27.9.2024 v režimu podkladového materiálu pro jednání mezi AWŠ ČR a Haager Kreis - Internationale Konferenz für Steiner Waldorf Pädagogik a Bund der Freien Waldorfschulen o sublicenci AWŠ ČR k udělování licencí k užívání známky waldorf/Rudolf Steiner pro své členské organizace.

Dokument schválený Radou Asociace waldorfských škol ČR v Praze - Jinonicích 21. 3. 2025 jako definici stěžejní kvality pro fungování waldorfských škol v ČR, a to pro účely udělování členství v AWŠ ČR a přidělování souhlasu k užívání ochranných známek „waldorf“ a „Rudolf Steiner“.